

موضوع: خارج فقه مسائل کرونا ویروس

جلسه نهم / ۲۶ فروردین ۹۹

استاد سید احمد خاتمی

دفن میت کرونایی با تابوت

س- ما حکم وضعه فی صندوق و دفن الصندوق فی الارض؟

جواب- از احکام میت، وجوب دفن او است. سید در عروه می فرماید: يجب كفاية دفن الميت بمعنى مواراته في الأرض، بحيث يؤمن على جسده من السباع و من إيذاء ريحه للناس [1].

دفن میت واجب کفای است. دفن به معنی پنهان کردن میت در زمین است به گونه که از درندگان در امان باشد و رائج جنازه موجب اذیت مردم نشود. دلیل وجوب دفن، تسالم همه مسلمانان است. یک نفر با آن مخالفت نکرده است. بنابراین وجوب دفن میت مسلمان از مسلمانی که هیچ گونه شک و شبهه ای ندارد و حتی غنی از استدلال است اما به عنوان تیمن و تبرک یک روایت را نقل می کنیم.

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ أَبِي مَرْيَمَ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ الصَّادِقِ ع أَنَّهُ قَالَ: الشَّهِيدُ إِذَا كَانَ بِهِ رَمَقٌ غُسِّلَ وَكُفِّنَ وَحُفَّنَ وَصُلِّيَ عَلَيْهِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ رَمَقٌ كُفِّنَ فِي أَثْوَابِهِ [2].

سند روایت

ابو مریم انصاری، عبد الغفار بن قاسم و ثقه است. سند شیخ صدوق به ابو مریم ضعیف است اما سند شیخ طوسی در تهذیب به ابو مریم صحیح است.

دلالت روایت

شهید اگر هنوز جان در بدن داشته باشد. بعد از انتقال در پشت جبهه جان بدهد باید غسل داده شود و نیز باید کفن، تحنيط و بر او نماز خوانده بشود. اما اگر رمق نداشته باشد و در معرکه جان بدهد و شهید بشود با همان لباس رزم کفن می شود یعنی لباس های او کفن او می شود نیازی به کفن ندارد. اما محقق خویی روایت را چنین نقل کرده است که «اذا ادرکه المسلمون و به رمق غسل و کفن ثم صُلِّيَ عليه و یدفن [3]» بنابراین بعد از غسل و کفن و نماز او را دفن می کنند این مساله جای بحث ندارد

نحوه دفن میت

سید یزدی در عروه می فرماید: يجب كون الدفن مستقبل القبلة على جنبه الأيمن بحيث يكون رأسه إلى المغرب ورجله إلى المشرق، وكذا في الجسد بلا رأس، بل في الرأس بلا جسد، بل في الصدر وحده، بل في كلّ جزء يمكن فيه ذلك [4].

آنچه در دفن میت تکلیف است دفن فی الارض است و نحوه دفن در تابوت نیز باید علی جنبه الایمن باشد.

سوزاندن میت کرونایی

با توجه به اینکه در برخی بلاد میت کرونایی را می سوزانند گرچه ضرورتی به طرح ندارد. لکن حکم آن از مساله ای که سید یزدی در عروه فرماید روشن می شود. (مسألة ۱۱): لا يجوز دفن المسلم في مثل المذيلة و البالوعة و نحوهما ممّا هو هتك لحرمة [5]. دفن میت در جایی که موجب هتک حرمت میت بشود جایز نیست مانند دفن مذبله و چاه. چون حرمة المومن میتا کحرمته حیاً، سوزندان میت مسلمان حرام است. باید اولیاء میت در صورت امکان مانع این بی حرمتی بشوند

روزه گرفتن در شرایط شیوع کرونا و ویروس در جامعه

می گویند چون در حالت بیماری کرونا آب بدن کم می شود و حنجره خشک می شود و از برخی پزشکان نقل کرده اند که لازم نیست روزه بگیرند ولی توسط یکی از پزشکان معروف اطلاعیه ای منتشر شده که روزه برای افراد سالم باعث تقویت سیستم دفاعی بدن می شود.

حکم روزه گرفتن در شرایط کرونایی را به عنوان قضیه حقیقیه مطرح می کنیم یعنی بدین صورت اگر شرایط مورد نظر برای شخص بوجود بیاید روزه گرفتن از او ساقط می شود و در غیر آن باید روزه بگیرد. سید یزدی می فرماید: یکی از شرایط صحت صوم نداشتن مریضی مضر است.

السادس: عدم المرض أو الرمد الذي يضره الصوم لإيجابه شدّة أو طول برئه أو شدّة ألمه أو نحو ذلك سواء حصل اليقين بذلك أو الظنّ بل أو الاحتمال الموجب للخوف بل لو خاف الصحيح من حدوث المرض لم يصحّ منه [6].

برای روزه گرفتن مکلف نباید مرض یا درد چشم که روزه گرفتن آن را تشدید یا مدت درمان را طولانی می کند یا سبب درد زیاد شود داشته باشد. خواه یقین یا ظن به مریضی داشته باشد. بلکه احتمال عقلایی که موجب ترس از مریضی و نیز شخص سالم از مریض شدن بترسد روزه گرفتن او صحیح نخواهد بود و باید قضای آن را بگیرد.

قبل از روایات آیه شریفه حکم روزه شخص بیمار را گفته است. ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [7] از این استفاده می شود بر شخص مریض روزه گرفتن واجب نیست و تکلیف به وجوب ندارد. اگر بخواید روزه بگیرد بدون امر خواهد بود و تکلیف بدون امر صحیح نیست. بنابراین در برخی اخبار هر چند سند آنها اشکال دارد استدلال شده روزه شخص مریض صحیح نیست و اگر روزه گرفته باشد باید آن روز را قضا کند. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در چهارم ماه مبارک رمضان در جریان فتح مکه سال هشت هجرت، وقتی که از مدینه بیرون رفتن و به حد ترخص رسیدند فرمودند مسافر شدیم و دستور داد قدحی از آب برای ایشان بیاورند و از آن آب خورد. به پیامبر خبر دادند عده ای افطار نکردن و در حال سفر روزه ماندند پیامبر آنها العصاة نام نهاد یعنی گناهکاران هستند. به عبارت دیگر روزه ای که بدون امر پیامبر باشد حرام و گناه است

قَدْ تَقَدَّمَ حَدِيثُ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ: فَإِنْ صَامَ فِي السَّفَرِ أَوْ فِي حَالِ الْمَرَضِ فَعَلَيْهِ الْقَضَاءُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ «يَقُولُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ» [8]

بنابراین شرط صحت صوم سلامت از مرض دلیل آن آیه شریفه است. البته مراد از مرضی که روزه گرفتن سبب دیر خوب شدن یا شدت آن نشود. درآیه شریفه گرچه بیان نکرده چه مرضی وجوب روزه گرفتن را بر می می داند اما از روایات به خوبی استفاده می شود مرضی که روزه گرفتن موجب تشدید آن می شود واجب نیست

مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى عَنْ يُونُسَ (عَنْ شُعَيْبٍ) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع مَا حَدُّ الْمَرِيضِ إِذَا نَقَهَ فِي الصَّيَامِ فَقَالَ ذَلِكَ إِلَيْهِ هُوَ أَعْلَمُ بِنَفْسِهِ إِذَا قَوِيَ فَلْيُصُمْ [9].

سند روایت

محمد بن عیسی بن عبید یقطینی از یونس نقل می کند. به روایات او از یونس اشکال کرده اند که قاطبه رجالیون پاسخ اشکال را داده اند.

دلالت روایت

امام علیه السلام در حدی مریضی که می تواند روزه نگیرد می فرماید آن مرضی که او را ضعیف کرده است. پس مطلق مطلق المرض مانع روزه گرفتن نیست.

وَبِإِسْنَادٍ عَنْ يُوسُفَ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: سَأَلْتُهُ مَا حَدُّ الْمَرَضِ الَّذِي يَجِبُ عَلَى صَاحِبِهِ فِيهِ الْإِفْطَارُ كَمَا يَجِبُ عَلَيْهِ فِي السَّفَرِ وَمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ قَالَ هُوَ مُؤْتَمَنٌ عَلَيْهِ مُقَوَّضٌ إِلَيْهِ فَإِنْ وَجَدَ ضَعْفاً فَلْيُفْطِرْ وَإِنْ وَجَدَ قُوَّةً فَلْيَصُمْهُ كَانَ الْمَرَضُ مَا كَانَ [10].

مراد از ضمیر در «سأله» که سماعه از او سؤال می کند، امام کاظم علیه السلام است. بنابراین مرضی که ربط به صوم دارد که روزه گرفتن سبب مریض شدن را شدن مریضی بشود

وَعَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِثَةَ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ أَسْأَلُهُ مَا حَدُّ الْمَرَضِ الَّذِي يُفْطَرُ فِيهِ صَاحِبُهُ وَالْمَرَضِ الَّذِي يَدْعُ صَاحِبُهُ الصَّلَاةَ (مِنْ قِيَامٍ) قَالَ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَقَالَ ذَلِكَ إِلَيْهِ هُوَ أَعْلَمُ بِنَفْسِهِ [11].

سند روایت درست است. امام علیه السلام روزه ای که برای مریضی ضرر داشته باشد موجب سقوط وجوب روزه می شود. بنابراین از مجموع روایات استفاده می شود هر مرضی روزه برای آن مضر نیست بلکه مرضی که روزه گرفتن سبب تشدید آن یا دید خوب شدن و یا حتی سبب مریض شدن می شود.

اکثر فقهاء می گویند خوفي که با روزه گرفتن، ضرر را محقق می کند، احتمال عقلائی معتد به است. برخی فقهاء گفته اند خوف به صورت یقین یا ظن باشد. شهید در دروس ج ۱ ص ۲۷۱ تصریح کرده احتمال کافی نیست ولی آنچه از ادله فهمیده می شود و اکثر گفته اند، خوف عقلائی است که اگر چنین باشد تکلیف روزه ساقط می شود.

[1] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج ۲، ص ۱۱۲.

[2] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ۲، ص ۵۰۶، أبواب غسل الميت، باب ۱۴، ح ۱، ط آل البيت.

[3] موسوعة الامام الخوئي، الخوئي، السيد أبو القاسم، ج ۹، ص ۲۹۳.

[4] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج ۲، ص ۱۱۳.

[5] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج ۲، ص ۱۱۶.

[6] العروة الوثقى - جماعة المدرسين، الطباطبائي اليزدي، السيد محمد كاظم، ج ۳، ص ۶۱۵.

[7] بقره/سوره ٢٥، آيه ١٨٤.

[8] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ١٠، ص ٢٢٤، أبواب من يصح منه الصوم، باب ٢٢، ح ١، ط آل البيت.

[9] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ١٠، ص ٢١٩، أبواب من يصح منه الصوم، باب ٢٠، ح ٣، ط آل البيت.

[10] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ١٠، ص ٢٢٠، أبواب من يصح منه الصوم، باب ٢٠، ح ٤، ط آل البيت.

[11] وسائل الشيعة، الشيخ الحر العاملي، ج ١٠، ص ٢٢٠، أبواب من يصح منه الصوم، باب ٢٠، ح ٥، ط آل البيت.